

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No2

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 2026-yil, fevral.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoiraz Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukurimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirathbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhriddinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoirazimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Nazarova Ra'no Rustamovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

TIJORAT BANKLARINING INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	40
Faxriddinov Temur Faxriddin o'g'li	
TEMIR YO'L YO'LLARINI TA'MIRLASH KORXONALARINING IQTISODIY SAMARADORLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	46
Allabergenov Sherzod Maksudbayevich	
BANKLARNI TRANSFORMATSIYALASH JARAYONIDA INVESTITSION KREDITLASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	51
Tuxsanov Eldor Dilmurod o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BUDJET OCHIQLIGINI TA'MINLASH BO'YICHA QONUNCHILIK BAZASINING EVOLYUTSIYASI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	55
Mamanov Alisher Umbarovich	
ENERGETIKA TARMOG'I KORXONALARIDA INNOVATSION TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH YO'LLARI.....	60
Xamdanova Gavxar Absamatovna	
SMART UNIVERSITET MODELINING XALQARO TAJRIBASI VA UNI YANGI O'ZBEKISTON TA'LIM TIZIMIGA MOSLASHTIRISH MASALALARI.....	65
Saloxiddinova Sitora Baxodir qizi	
IJTIMOIIY OBYEKTlarda QURILISH XIZMATLARINI MOLiyALASHTIRISHNING NAZARIY – ASOSIY TAMOIYILLARI.....	68
Gapparov Azim Qayumovich	
QURILISH MATERIALLARI SANOATI KORXONALARINING ISHLAB CHIQRISH FAOLIYATIGA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANI JORIY ETISH ORQALI RAQOBATBARDOSHLIKNI TA'MINLASH.....	72
Zaripov Shoxboz Alijon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA MASOFAVIY BANK XIZMATLARINING IQTISODIY VA IJTIMOIIY BARQARORLIKKA TA'SIRI.....	75
Kolmatova Asila Menglimurod qizi	
РОЛЬ GREEN BONDS В МЕЖДУНАРОДНОЙ ФИНАНСОВОЙ СТРАТЕГИИ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ.....	81
Н.Т. Бекназарова	
BARQAROR RIVOJLANISH SHAROITIDA EKOLOGIK BOSHQARUV VA AUDIT.....	86
Shaymatova Nargiza Ashurovna	
NORASMIY IQTISODIYOTNING MAVJUDLIGINING NAZARIY MASALALARI VA UNI ANIQLASHNING USLUBIY YONDASHUVLARI.....	93
Alimardonov G'ayratjon Nuraliyevich	
DIGITAL TWIN-BASED DECISION SUPPORT FOR COST OPTIMIZATION AND RISK MANAGEMENT IN INFRASTRUCTURE SYSTEMS.....	99
Nelyufar Umarovna Dadabayeva	
PAXTA BO'LAKCHASINING OG'MA TO'RLI YUZA SIRTI BO'YLAB HAVO OQIMI TA'SIRIDAGI HARAKATINING MATEMATIK MODELI.....	108
Karimov Abdusamat	
АДАПТИВНОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ К ВНЕШНИМ РИСКАМ И ГЕОЭКОНОМИЧЕСКИМ ТЕНДЕНЦИЯМ.....	115
Бабаджанов Шухрат Атахмович	
“TIBBIYOT BOZORINING UZLUKSIZ RIVOJLANISHI UCHUN MEKANIZMLARNI TAKOMILLASHTIRISH YONDASHUVLARI”.....	120
Abdumalikov Shoxjahon Jaloliddin o'g'li	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING MEHNAT BOZORI RIVOJLANISHIDAGI ROLI VA BANDLIKKA TA'SIRI.....	124
Egamberdiyev Abdujabbor Xusanovich	

XORAZM VILOYATIDA ETNOGRAFIK TURIZMNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH MEXANIZMINING AHAMIYATI	129
Ro'zimatova Shaxlo Baltaboy qizi	
THE FEAR OF MISSING OUT (FOMO) EFFECT IN ADVERTISING AND ITS NEUROPSYCHOLOGICAL IMPACT ON IMPULSE BUYING	134
Negmatov Nodir Nozimovich	
O'ZBEKISTONDA TRANSPORT XIZMATINI TASHKIL ETISHNING ASOSIY IQTISODIY KO'RSATKICHLARI VA TENDENSIYALARI TAHLILI.....	139
Aytiyeva Sevara	
TO'QIMACHILIK SANOATIDA INVESTITSION LOYIHALARNI BOSHQARISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR.....	144
Qurbonov Jasurbek Pozilovich	
YASHIL IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA O'ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI.....	149
Abdullayeva Matluba Nematovna, Nuriddinov Kamoliddin Faxriddin o'g'li	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA KICHIK KORXONALAR RAQOBATBARDOSHLIGIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR TAHLILI.....	155
Axmedov Sanjar Temur o'g'li	
POPULATION IMPACT ON CONSUMER CULTURE AND NATIONAL ECONOMIC GROWTH.....	160
Rustamov Sherov Oblokulovich	
AVTOTRANSPORT KORXONALARINING IQTISODIY KO'RSATKICHLARI TAHLILI VA ULARNI YAXSHILASHGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR.....	164
Laylo Akbarova, Komolov Adxam Dilshod o'g'li	
MODELING THE DIFFUSION OF DIGITAL BANKING ADOPTION IN UZBEKISTAN: EVIDENCE FROM TBC BANK USING THE BASS DIFFUSION MODEL AND A HYBRID REGRESSION APPROACH	169
Feruza Nabieva	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA EKOLOGIK XARAJATLARNI BUXGALTERIYA HISOBIDA AKS ETTIRISH VA BAHOLASH	176
Rabbimov Elbek Abdulloyevich, G'afforov Ilhom Ilyosjonovich, Ergashev Olloyor Furqat o'g'li	
O'ZBEKISTONNING YANGI BOZORLARGA CHIQUISHIDA FAOL MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISHNING INTEGRALLASHGAN MODELI.....	183
Baqoyev Sunnatillo Burxon o'g'li	
O'ZBEKISTONDA TADBIRKORLIK FAOLIYATIGA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI JORIY ETISHNING ILMIY-KONSEPTUAL ASOSLANISHI.....	188
Salaydinov Shodiyor Nizom o'g'li	
TIJORAT BANKLARIDA KREDIT PORTFELI SIFATINI OSHIRISH VA KREDIT RISKINI BOSHQARISH MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	194
Turg'unov Nodirbek Muminjanovich	
SANOAT KORXONALARI TUZILMASINI TAKOMILLASHTIRISH MEXANIZMI	198
Jabborov Elbek Erkin o'g'li	
SOLIQ STAVKALARINI TABAQALASHTIRISHNING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANISHGA TA'SIRI.....	202
Abduraimova Nigora Abdugapparovna	
MINTAQALAR IQTISODIY RIVOJLANISHIDAGI TAFOVUTLARNI KAMAYTIRISHNI TA'MINLASHDAGI XORIJ MAMLAKATLAR TAJRIBASI.....	208
Egamov Temur Muzaffarovich	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI MOLYAVIY RAG'BATLANTIRISH IMKONIYATLARI.....	213
Baxriddinov Nodirbek Zamirdinovich	
MINTAQA IQTISODIYOTINI BARQAROR RIVOJLANTIRISHDA XIZMATLAR SOHASINING O'RNI VA OBYEKTIV ZARURLIGI.....	217
Achilova Firuza Kurbanovna	
INVESTITSIYALARNI JALB ETISH ORQALI MAXSUS IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH.....	222
Ergashev Olim	

KICHIK BIZNES INNOVATSION FAOLIYATINING RIVOJLANISHIDAGI ASOSIY TENDENSIYALAR	227
Amirov Zubaydulla Toir o'g'li	
KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISHDA YOSHLAR TADBIRKORLIGINING O'RNI VA AHAMIYATI	233
Isakjanova Saboxat Muhamedovna	
KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMIDA AKSIYADORLAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISH MEXANIZMLARINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	238
Xakimov Uchkun Xamitovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA MILLIY MAKROIQTISODIY SIYOSATNI TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI	242
Mardanova Ra'no Isakovna	
XUSUSIY VA DAVLAT SHIFOXONALARI UCHUN RAQAMLI MARKETING STRATEGIYALARINI QIYOSIY TAHLIL	246
Yakubov Temur G'anibekovich	
RAQAMLI SOG'LIQNI SAQLASH TIZIMIDA RESURS SAMARADORLIGI VA IQTISODIY NATIJADORLIK MODELI	250
Ziyodullayev Qahramon	
"MILLIY TURIZM SITUATSION-MONITORING MARKAZI" VA "YASHIL TUROPERATORLAR" FAOLIYATINI SHAKLLANTIRISH ISTIQBOLLARI	254
Toshev Akmal Salimovich	
RISK-MENEJMENT VA MOLIYAVIY BARQARORLIK O'ZARO BOG'LIQLIGINING KONSEPTUAL MODELINI SHAKLLANTIRISH TAMOYILLARI	261
Madaminov Bekzod Allayarovich	
O'ZBEKISTONDA YASHIRIN IQTISODIYOT: BAHOLASH METODOLOGIYASI, DINAMIKASI VA QISQARTIRISH ISTIQBOLLARI (1996 – 2026-YILLAR TAHLILI)	266
Djumanova Rano Fayzullayevna	
OLIY TA'LIM SIFATINI BAHOLASHDA MAJMUALI DIAGNOSTIK MODELNING AMAL QILISH XUSUSIYATLARI	272
Xo'jaxonov Ma'rufxon Xamidxonovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING XORIJ TAJRIBASI	278
Vafiyev Raxim Xalimjonovich	
INVESTITSIYA LOYIHALARINI KREDITLASH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI	282
Nigora Nurmatova	
BANK SEKTORINING INVESTITSIYA OQIMLARINI BOSHQARISHDAGI STRATEGIK O'RNI	287
Abdumavlonov Abdumutal Abdumajid o'g'li	
O'ZBEKISTON KORXONALARIDA UZOQ MUDDATLI MOLIYAVIY INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH	291
Allabergenova Nilufar Shermetovna	
O'ZBEKISTON BANK TIZIMIDA TA'MINOTLI YIRIK KREDITLAR ASOSIDA QIMMATLI QOG'OZLAR CHIQRISH ORQALI RESURS BAZASINI KENGAYTIRISH MEXANIZMLARI	298
Ahmedov Akbarali Sultonmurodovich	
"MINTAQA SANOATI SALOHİYATIDAN FOYDALANISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH MEXANIZMLARI"	306
Abdinazarov Xusan Shaymanovich	
BUDJET TASHKILOTLARI FAOLIYATIDA MAJBURIYATLAR: MAZMUNI, TURLARI VA TARKIBI	309
Jabbarova Charos Aminovna	
ATROF-MUHIT VA EKOLOGIK IQTISODIYOT: TURIZM XIZMATLARI BOZORIDA RESURLARDAN OQILONA FOYDALANISH VA UNING RAQOBATBARDOSHLIGINI TA'MINLASH	316
Alikulov Samar Abdirashidovich	
O'ZBEKISTON TURIZM INDUSTRIYASI RIVOJLANISHIDA FORSAIT TEXNOLOGIYALARINI QO'LLASH	322
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
АНАЛИЗ ДЕБИТОРСКОЙ И КРЕДИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ХОЗЯЙСТВУЮЩЕГО СУБЪЕКТА	329
Камолова Феруза Кахрамоновна	

TASHQI QARZNING IQTISODIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI: QARZ BARQARORLIGINI BAHOLASH MODELLARI ASOSIDA O'ZBEKISTON MISOLIDA TAHLIL	333
Olloyorova Kumushoy Ahmad qizi, Tashmuxamedova Yayra Atxamovna	
XO'JALIK YURITUVCHI SUBYEKTLARNING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA SOLIQLARNI TARTIBGA SOLISHNING TAHLILI	339
Kudiyarov Kishibay Ramatullaevich	
KORXONALAR FAOLIYATINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ TAJIRIBASI	343
Iminova Nargizaxon Akramovna	

KORXONALAR FAOLIYATINING IQTISODIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING XORIJ TAJRIBASI

Iminova Nargizaxon Akramovna

AKTSI kafedrası mudiri,
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi
Toshkent axborot texnologiyalari universiteti,
E-mail: n.iminova@tuit.uz

Annotatsiya. Mazkur maqolada korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash masalasi xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida iqtisodiy barqarorlik tushunchasining nazariy asoslari, uni ta'minlash mexanizmlari hamda rivojlangan mamlakatlarda qo'llanilayotgan boshqaruv va moliyaviy yondashuvlar tizimli ravishda o'rganildi. Xorijiy ilmiy adabiyotlar, xalqaro tashkilotlar hisobotlari va ikkilamchi statistik ma'lumotlar asosida strategik boshqaruv, moliyaviy barqarorlik, korporativ boshqaruv va innovatsion rivojlanishning korxonalar barqarorligiga ta'siri tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy barqarorlik ko'p omilli va dinamik kategoriya bo'lib, u faqat moliyaviy ko'rsatkichlar bilan cheklanmaydi. Maqolada xorij tajribasi asosida iqtisodiy barqarorlikni baholashning integrallashgan modeli taklif etilib, uning amaliy ahamiyati asoslab beriladi. Olingan xulosalar milliy iqtisodiyot sharoitida xorij tajribasini moslashtirish va korxonalar raqobatbardoshligini oshirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: iqtisodiy barqarorlik, korxona faoliyati, xorij tajribasi, strategik boshqaruv, moliyaviy barqarorlik, innovatsiyalar.

Abstract. This article examines the issue of ensuring the economic sustainability of enterprises based on international experience. The study analyzes the theoretical foundations of economic sustainability, key mechanisms for its achievement, and management and financial approaches applied in developed countries. Using international academic literature, reports of global organizations, and secondary statistical data, the research evaluates the impact of strategic management, financial stability, corporate governance, and innovation on enterprise sustainability. The findings indicate that economic sustainability is a multidimensional and dynamic concept that cannot be assessed solely through financial indicators. Based on international practices, an integrated model for assessing economic sustainability is proposed, and its practical relevance is substantiated. The results of the study provide a solid theoretical and practical basis for adapting international experience to national economic conditions and enhancing the long-term competitiveness of enterprises.

Key words: economic sustainability, enterprise performance, international experience, strategic management, financial stability, innovation.

Аннотация. В статье рассматривается проблема обеспечения экономической устойчивости деятельности предприятий на основе анализа зарубежного опыта. В ходе исследования изучены теоретические основы экономической устойчивости, а также основные механизмы и управленческие подходы, применяемые в развитых странах. На основе анализа зарубежных научных публикаций, отчётов международных организаций и вторичных статистических данных выявлено влияние стратегического управления, финансовой устойчивости, корпоративного управления и инновационного развития на устойчивость предприятий. Результаты исследования показывают, что экономическая устойчивость является многомерной и динамичной категорией, которая не ограничивается исключительно финансовыми показателями. В статье предложена интегрированная модель оценки экономической устойчивости предприятий, отражающая комплексное взаимодействие ключевых факторов. Полученные выводы имеют теоретическое и практическое значение для адаптации зарубежного опыта в условиях национальной экономики и повышения конкурентоспособности предприятий.

Ключевые слова: экономическая устойчивость, деятельность предприятия, зарубежный опыт, стратегическое управление, финансовая устойчивость, инновации.

KIRISH

Zamonaviy global iqtisodiyotda kuzatilayotgan beqarorlikning kuchayishi, moliyaviy bozorlarning o'zgaruvchanligi, texnologik transformatsiya jarayonlarining jadallashuvi hamda geosiyosiy xatarlarning ortib borishi korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash masalasini dolzarb ilmiy va amaliy muammo sifatida kun tartibiga olib chiqmoqda. Bugungi sharoitda korxonalar nafaqat qisqa muddatli moliyaviy natijalarga erishish, balki uzoq muddatli raqobatbardoshlik va barqaror rivojlanishni ta'minlash zarurati bilan ham yuzma-yuz kelmoqda. Shu bois iqtisodiy barqarorlik korxona faoliyatining muhim strategik mezoniga aylanib, uni ta'minlash mexanizmlarini chuqur o'rganish ilmiy jihatdan muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Mazkur masalaning dolzarbligi O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar bilan ham bevosita bog'liqdir. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2025-yil

26-dekabrda Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga yo'llagan Murojaatnomasida iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash, investitsiyalarni jalb etish, raqobatbardosh ishlab chiqarishni rivojlantirish hamda xususiy sektor rolini kuchaytirish masalalari davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlari sifatida belgilangan. Mazkur Murojaatnomada jahon iqtisodiyotidagi murakkab sharoitda milliy iqtisodiyotning barqaror o'sishini ta'minlash, korxonalar faoliyatida samaradorlik va moslashuvchanlikni oshirish muhim vazifa ekanligi alohida ta'kidlangan. Bu holat korxonalar iqtisodiy barqarorligini ta'minlash masalasining nafaqat ilmiy, balki strategik-amaliy ahamiyatga ham ega ekanligini ko'rsatadi.

Iqtisodiy barqarorlik tushunchasi zamonaviy ilmiy adabiyotlarda korxonaning tashqi va ichki muhitdagi o'zgarishlarga moslasha olish, moliyaviy muvozanatni saqlash, ishlab chiqarish jarayonlarining uzluksizligini ta'minlash hamda strategik maqsadlarga erishish qobiliyati sifatida talqin etiladi. Bunda barqarorlik faqat moliyaviy ko'rsatkichlar bilan cheklanib qolmay, balki boshqaruv sifati, institutsional muhit, innovatsion salohiyat hamda risklarni boshqarish tizimlari bilan uzviy bog'liq holda shakllanadi. Shu sababli iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash masalasi kompleks va tizimli yondashuvni talab etadi.

Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, rivojlangan iqtisodiyotlarda korxonalar barqarorligini ta'minlash strategik rejalashtirish, korporativ boshqaruvning ilg'or mexanizmlari, moliyaviy risklarni samarali boshqarish va innovatsion rivojlanish orqali amalga oshiriladi. AQSh, Yevropa Ittifoqi mamlakatlari, Yaponiya hamda Janubi-Sharqiy Osiyo davlatlarida korxonalar iqtisodiy barqarorligini mustahkamlashga qaratilgan institutsional va boshqaruv yondashuvlari keng qo'llanilmoqda. Ushbu tajribalar iqtisodiy barqarorlik sharoitida korxonalar faoliyatining uzluksizligini ta'minlashda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

O'zbekiston iqtisodiyotining bozor munosabatlariga tobora chuqur integratsiyalashuvi va xususiy sektor ulushining ortib borishi xorijiy tajribani tizimli o'rganish hamda uni milliy sharoitga moslashtirish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. Ayniqsa, Prezident Murojaatnomasida belgilangan iqtisodiy barqarorlik va raqobatbardoshlikni oshirish vazifalari xorijiy tajribani ilmiy asosda tahlil qilishni taqozo etadi. Shu nuqtai nazardan, mazkur tadqiqot korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash bo'yicha xorijiy mamlakatlar tajribasini chuqur o'rganish va umumlashtirishga qaratilgan.

Mazkur ilmiy maqolaning maqsadi xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan yondashuvlar va mexanizmlarni tahlil qilish hamda ularning nazariy va amaliy ahamiyatini ochib berishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun maqolada iqtisodiy barqarorlik tushunchasining mazmuni, uni baholash usullari va xorij tajribasida qo'llanilayotgan asosiy mexanizmlar tizimli ravishda o'rganiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash masalasi xorijiy iqtisodiy adabiyotlarda uzoq yillar davomida keng tadqiq etib kelinmoqda. Ushbu yo'nalishdagi ilmiy ishlarda barqarorlik tushunchasi turli nuqtai nazarlardan — moliyaviy, strategik, institutsional va tizimli yondashuvlar asosida izohlanadi. Xususan, rivojlangan davlatlar tajribasida korxonalar barqarorligi ko'proq uzoq muddatli raqobatbardoshlik va risklarga moslashuvchanlik bilan bog'liq holda o'rganiladi.

Iqtisodiy barqarorlik masalasini strategik boshqaruv nuqtai nazaridan yoritgan muhim tadqiqotlar qatoriga Michael E. Porterning ilmiy ishlari kiradi. Uning "Competitive Strategy" va "Competitive Advantage" asarlarida korxonaning uzoq muddatli barqarorligi raqobat ustunliklarini shakllantirish, tarmoq ichidagi raqobat kuchlarini tahlil qilish hamda strategik pozitsiyalash orqali ta'minlanishi asoslab berilgan. Porter barqarorlikni statik holat emas, balki bozor sharoitlariga moslashib boruvchi dinamik jarayon sifatida talqin qiladi. Ushbu yondashuv xorij tajribasida strategik rejalashtirish va raqobat muhitini chuqur tahlil qilish barqaror rivojlanishning muhim omili ekanligini ko'rsatadi.

Korxonalar iqtisodiy barqarorligini moliyaviy jihatdan baholash masalalari Edward I. Altman tomonidan chuqur tadqiq etilgan. Uning mashhur Z-score modeli korxonalarning moliyaviy barqarorligini va bankrotlik xavfini oldindan aniqlash imkonini beruvchi ilmiy asoslangan yondashuv sifatida keng qo'llaniladi. Altman tadqiqotlarida korxona barqarorligi moliyaviy ko'rsatkichlarning muvozanati, kapital tuzilmasining optimalligi va likvidlik darajasi bilan bevosita bog'liqligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Ushbu model bugungi kunda AQSh, Yevropa va Osiyo mamlakatlarida kredit tahlili hamda risklarni boshqarish tizimlarida keng qo'llanilmoqda.

Iqtisodiy barqarorlikni faqat moliyaviy ko'rsatkichlar bilan cheklamasdan, uni boshqaruv samaradorligi va strategik nazorat tizimlari bilan bog'lab o'rgangan tadqiqotchilar orasida Robert S. Kaplan va David P. Nortonning ishlari alohida ahamiyatga ega. Ular tomonidan ishlab chiqilgan Balanced Scorecard konsepsiyasi korxona barqarorligini moliyaviy natijalar bilan bir qatorda ichki biznes jarayonlari, mijozlar qoniqishi va innovatsion rivojlanish ko'rsatkichlari orqali baholash imkonini yaratadi. Ushbu yondashuv rivojlangan mamlakatlarda korxonalar faoliyatining barqarorligini ta'minlashda tizimli boshqaruv mexanizmi sifatida keng joriy etilgan.

Xalqaro tashkilotlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar ham korxonalar iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Xususan, Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) hisobotlarida korxonalar barqarorligini oshirishda institutsional muhit, korporativ boshqaruv sifati va davlat siyosatining muvofiqligi asosiy omillar sifatida ko'rsatib o'tiladi. OECD tadqiqotlariga ko'ra, barqaror rivojlanishga erishgan korxonalar ochiq boshqaruv, shaffof moliyaviy hisobot va samarali risk-menejment tizimiga ega bo'ladi.

Shuningdek, World Bank tomonidan e'lon qilingan tahliliy hisobotlarda rivojlanayotgan mamlakatlar korxonalarning iqtisodiy barqarorligi masalasi investitsiya muhiti, moliyaviy bozorlar rivoji va raqamli texnologiyalarni joriy etish jarayonlari bilan bog'liq holda o'rganilgan. Jahon banki tadqiqotlarida xorijiy tajribadan kelib chiqib, korxonalar barqarorligini ta'minlash uchun davlat va xususiy sektor o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlarini rivojlantirish muhimligi ta'kidlanadi.

Yevropa mamlakatlari tajribasini tahlil qilgan ilmiy ishlarda iqtisodiy barqarorlik ko'proq korporativ boshqaruv, barqaror moliyalashtirish va innovatsion faoliyat bilan bog'liq holda izohlanadi. Xususan, Germaniya va Skandinaviya davlatlari misolida olib borilgan tadqiqotlarda uzoq muddatli rejalashtirish, xodimlar malakasiga investitsiya kiritish va ekologik mas'uliyat iqtisodiy barqarorlikning muhim tarkibiy qismlari sifatida ko'rsatiladi. Ushbu yondashuvlar xorij tajribasida barqarorlik tushunchasining keng va kompleks mazmunga ega ekanligini tasdiqlaydi.

Umuman olganda, xorijiy ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash yagona model yoki ko'rsatkichlar tizimi bilan cheklanmaydi. Mazkur jarayon strategik boshqaruv, moliyaviy barqarorlik, institutsional muhit va innovatsion rivojlanishning o'zaro uyg'unligi orqali shakllanadi. Ushbu nazariy va amaliy yondashuvlar keyingi tadqiqotlarda xorij tajribasini tizimli o'rganish va tahlil qilish uchun mustahkam ilmiy asos yaratadi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash bo'yicha xorijiy tajribani o'rganish va umumlashtirish maqsadida kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi nazariy va empirik usullarning uyg'unligiga asoslanib, xalqaro iqtisodiy adabiyotlar hamda nufuzli tashkilotlar tomonidan e'lon qilingan ochiq ma'lumotlardan foydalanildi. Ushbu yondashuv tadqiqot natijalarining ilmiy asoslanganligi va ishonchiligidan ta'minlashga xizmat qiladi.

Tadqiqotning nazariy-metodologik asosini korxonalar iqtisodiy barqarorligi, strategik boshqaruv va moliyaviy barqarorlik nazariyalari tashkil etadi. Xususan, iqtisodiy barqarorlik korxonaning moliyaviy holati, ishlab chiqarish samaradorligi hamda tashqi muhitdagi o'zgarishlarga moslashuvchanligi bilan bog'liq tizimli kategoriya sifatida talqin qilindi. Ushbu yondashuv xorijiy ilmiy adabiyotlarda keng qo'llaniladigan konseptual modellarga mos keladi.

Tadqiqot jarayonida, avvalo, sifatli tahlil (qualitative analysis) usulidan foydalanildi. Ushbu usul orqali rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda korxonalar iqtisodiy barqarorligini ta'minlashga qaratilgan strategiyalar, institutsional mexanizmlar hamda boshqaruv amaliyotlari chuqur o'rganildi. Sifatli tahlil doirasida ilmiy monografiyalar, indekslangan jurnallarda chop etilgan maqolalar, shuningdek, xalqaro tashkilotlar (OECD, Jahon banki) hisobotlari tahlil qilinib, ularning asosiy xulosalari tizimlashtirildi.

Shuningdek, tadqiqotda taqqoslama tahlil (comparative analysis) usuli ham qo'llanildi. Ushbu metod yordamida turli mamlakatlarda qo'llanilayotgan iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash mexanizmlari o'zaro solishtirildi. Taqqoslash jarayonida korxonalar barqarorligiga ta'sir etuvchi asosiy omillar — moliyaviy boshqaruv, risk-menejment, korporativ boshqaruv va davlat siyosatining roli — alohida mezonlar asosida baholandi. Bu esa xorij tajribasining umumiy va farqli jihatlarini aniqlash imkonini berdi.

Tadqiqotning empirik qismida ikkilamchi ma'lumotlar (secondary data)dan foydalanildi. Mazkur ma'lumotlar ochiq manbalar asosida e'lon qilingan statistik ko'rsatkichlar, xalqaro reytinglar va tahliliy hisobotlarni o'z ichiga oladi. Ular asosida xorijiy korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligiga ta'sir etuvchi asosiy tendensiyalar aniqlanib, nazariy xulosalar bilan taqqoslandi. Ushbu yondashuv maqolaning empirik asoslarini mustahkamlashga xizmat qildi.

Bundan tashqari, tadqiqotda induksiya va deduksiya usullari keng qo'llanildi. Induksiya usuli orqali alohida mamlakatlar va korxonalar tajribasidan umumiy xulosalar chiqarildi, deduksiya yordamida esa mavjud nazariy qarashlar asosida xorijiy tajriba tahlil qilindi. Ushbu metodlar o'zaro uyg'unlikda qo'llanilib, tadqiqotning mantiqiy izchilligini ta'minladi.

Tadqiqot jarayonida olingan ma'lumotlarni qayta ishlash va umumlashtirishda tizimli yondashuv (system approach) asos qilib olindi. Korxonalar iqtisodiy barqarorligi alohida elementlar majmui sifatida emas, balki o'zaro bog'liq omillar tizimi sifatida ko'rib chiqildi. Bu esa xorijiy tajribani kompleks baholash va amaliy jihatdan muhim xulosalar chiqarish imkonini berdi.

Umuman olganda, qo'llanilgan metodologiya xorijiy tajribani chuqur tahlil qilish, ilmiy asoslangan xulosalar chiqarish hamda keyingi bosqichda tadqiqot natijalarini aniq dalillar bilan yoritish uchun zarur metodik asosni yaratadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xorijiy mamlakatlarda korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash bir yoqlama moliyaviy yondashuvga emas, balki ko'p omilli va tizimli mexanizmlar majmuasiga asoslanadi. Tahlil jarayonida aniqlanishicha, rivojlangan davlatlarda iqtisodiy barqarorlik tushunchasi korxonaning faqat foyda ko'rsatkichlari bilan emas, balki uning risklarga chidamliligi, boshqaruv sifati, innovatsion faolligi hamda institutsional muhitga moslashuvchanligi bilan belgilanadi.

Xorij tajribasida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashning asosiy yo'nalishlari tahlil qilingan ilmiy manbalar va xalqaro hisobotlar asosida aniqlab berildi. Ushbu manbalarga tayangan holda xorijiy mamlakatlar tajribasida quyidagi ustuvor yo'nalishlar shakllangani qayd etildi.

Birinchidan, strategik rejalashtirish va uzoq muddatli boshqaruv iqtisodiy barqarorlikning markaziy omili sifatida namoyon bo'ladi. AQSh va Yevropa mamlakatlarida korxonalar 5–10 yillik strategik rivojlanish rejalarini ishlab chiqadi hamda ularni makroiqtisodiy ssenariylar bilan uzviy bog'laydi. Ushbu yondashuv korxonalarga bozor tebranishlari sharoitida tezkor va samarali moslashish imkonini beradi.

Ikkinchidan, moliyaviy barqarorlikni saqlash va risklarni boshqarish xorij tajribasida alohida ahamiyat kasb etadi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, rivojlangan mamlakatlarda korxonalar moliyaviy barqarorlikni baholashda klassik ko'rsatkichlar bilan bir qatorda integrallashgan indekslardan ham foydalanadi. Bu esa bankrotlik xavfini oldindan aniqlash hamda moliyaviy qarorlarni optimallashtirish imkonini beradi.

Uchinchidan, korporativ boshqaruv sifati va shaffoflik iqtisodiy barqarorlikning muhim institutsional omili hisoblanadi. Xususan, Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida mustaqil direktorlar instituti, ochiq moliyaviy hisobot yuritish amaliyoti hamda ichki audit tizimi korxonalar barqarorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

To'rtinchidan, innovatsiyalar va raqamli texnologiyalar xorij tajribasida barqarorlikni ta'minlovchi asosiy drayverlardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Yaponiya va Janubiy Koreya misolida innovatsion investitsiyalar ishlab chiqarish samaradorligini oshirish orqali iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qilayotgani kuzatiladi.

Quyidagi jadvalda rivojlangan mamlakatlar tajribasida iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda qo'llaniladigan asosiy mexanizmlar umumlashtirilgan (1-jadval).

1-jadval. Xorijiy mamlakatlar tajribasining taqqoslama tahlili

Mamlakat / hudud	Asosiy mexanizm	Barqarorlikka ta'siri
AQSh	Strategik boshqaruv va riskmenejment	Moliyaviy xatarlarni kamaytiradi
Germaniya	Korporativ boshqaruv va sanoat klasterlari	Uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlaydi
Yaponiya	Innovatsiyalar va uzluksiz takomillashtirish	Ishlab chiqarish samaradorligini oshiradi
Skandinaviya mamlakatlari	Ijtimoiy mas'uliyat va shaffoflik	Institutsional ishonchni kuchaytiradi
Janubiy Koreya	Raqamlashtirish va texnologik modernizatsiya	Raqobatbardoshlikni oshiradi

Jadvaldan ko'rinib turibdiki, xorijiy tajribada iqtisodiy barqarorlik yagona omil bilan emas, balki o'zaro bog'liq mexanizmlar majmui orqali ta'minlanadi. Ayniqsa, innovatsion rivojlanish va boshqaruv sifati barcha mamlakatlar uchun umumiy va muhim xususiyat sifatida namoyon bo'ladi.

Iqtisodiy barqarorlikni baholashning natijaviy modeli. Tadqiqot natijalarini umumlashtirish maqsadida xorijiy tajribada keng qo'llaniladigan iqtisodiy barqarorlikni baholashning soddalashtirilgan integrallashgan modeli taklif etildi. Ushbu model korxona barqarorligini quyidagi formula orqali ifodalash imkonini beradi:

$$IB = \alpha F + \beta S + \gamma R + \delta I$$

Bu yerda:

IB — korxonaning iqtisodiy barqarorlik darajasi;

F — moliyaviy barqarorlik ko'rsatkichi (likvidlik, rentabellik);

S — strategik boshqaruv va rejalashtirish darajasi;

R — risklarni boshqarish samaradorligi;

I — innovatsion va texnologik rivojlanish darajasi;

$\alpha, \beta, \gamma, \delta$ — omillarning vazn koeffitsiyentlari.

Mazkur formulaviy yondashuv xorijiy tajribada qo'llanilayotgan kompleks baholash modellarining mantiqan soddalashtirilgan ko'rinishi bo'lib, u iqtisodiy barqarorlikni ko'p omilli tizim sifatida tahlil qilish imkonini beradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, moliyaviy ko'rsatkichlar muhim rol o'ynagan bo'lsa-da, strategik va innovatsion omillar barqarorlikni uzoq muddatda ta'minlashda hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Olingan natijalar xorijiy ilmiy adabiyotlarda ilgari surilgan nazariy qarashlarni tasdiqlaydi va ularni amaliy jihatdan boyitadi. Tahlil shuni ko'rsatadiki, iqtisodiy barqarorlik nafaqat iqtisodiy o'sish davrida, balki murakkab sharoitlarda ham korxonaning yashovchanligini ta'minlovchi muhim mexanizm hisoblanadi. Xorijiy tajribada barqarorlikni ta'minlashga qaratilgan tizimli yondashuvlar milliy iqtisodiyot sharoitiga moslashtirilgan holda qo'llanilganda, mahalliy korxonalar raqobatbardoshligini oshirish uchun keng imkoniyatlar yaratadi.

Tadqiqot natijalari xorijiy mamlakatlar tajribasida korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash masalasi biryozlama yondashuv asosida emas, balki kompleks va tizimli mexanizmlar orqali amalga oshirilishini yaqqol ko'rsatdi. Olingan empirik va nazariy xulosalar shuni tasdiqlaydiki, iqtisodiy barqarorlik tushunchasi zamonaviy iqtisodiy munosabatlar sharoitida tor moliyaviy mazmundan chiqib, strategik, institutsional va innovatsion jihatlarni qamrab oluvchi keng qamrovli kategoriya sifatida shakllangan.

Birinchidan, tadqiqot natijalarida aniqlangan strategik rejalashtirishning yetakchi roli xorijiy ilmiy adabiyotlarda ilgari surilgan qarashlar bilan mos keladi. Xususan, rivojlangan mamlakatlarda uzoq muddatli strategik boshqaruv korxonalar iqtisodiy barqarorligining asosiy tayanch omili sifatida qaraladi. Muhokama jarayonida aniqlanishicha, qisqa muddatli foydani maksimal darajada oshirishga yo'naltirilgan boshqaruv modellari barqarorlikni ma'lum darajada ta'minlashi mumkin, biroq uzoq muddatli istiqbolda iqtisodiy xatarlarni kuchaytirishi ehtimoli mavjud. Shu jihatdan, xorijiy tajribada strategik maqsadlar va operatsion qarorlar o'rtasidagi muvozanat iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlovchi muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Ikkinchidan, moliyaviy barqarorlikni baholashda xorijiy tajribada qo'llanilayotgan integrallashgan yondashuvlar muhim ilmiy ahamiyatga ega. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, alohida moliyaviy ko'rsatkichlar (likvidlik, rentabellik yoki qarz yuki) iqtisodiy barqarorlikni to'liq aks ettira olmaydi. Shu sababli xorijiy korxonalar moliyaviy holatni kompleks baholash modellaridan foydalanadi. Ushbu yondashuv bankrotlik xavfini oldindan aniqlash, investitsiya qarorlarini optimallashtirish hamda moliyaviy resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi. Muhokama natijalari shuni ko'rsatadiki, moliyaviy barqarorlik iqtisodiy barqarorlikning zarur sharti bo'lsa-da, u yetarli shart hisoblanmaydi.

Uchinchidan, korporativ boshqaruv va institutsional muhitning iqtisodiy barqarorlikka ta'siri tadqiqot natijalarida alohida o'rin egalladi. Xorijiy tajribada shaffof boshqaruv tizimi, mustaqil direktorlar instituti va ochiq moliyaviy hisobotlar korxonalarning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashga xizmat qilayotgani aniqlandi. Muhokama shuni ko'rsatadiki, institutsional ishonch darajasi yuqori bo'lgan mamlakatlarda korxonalar tashqi moliyalashtirish manbalariga osonroq kirish imkoniyatiga ega bo'ladi, bu esa ularning iqtisodiy barqarorligini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, boshqaruv sifati yetarli darajada shakllanmagan muhitda hatto moliyaviy jihatdan kuchli korxonalar ham barqarorlikni saqlashda qiyinchiliklarga duch kelishi mumkin.

To'rtinchidan, innovatsiyalar va raqamli texnologiyalarning iqtisodiy barqarorlikka ta'siri tadqiqot natijalarida muhim muhokama obyekti sifatida namoyon bo'ldi. Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, innovatsion faoliyat korxonalarning ishlab chiqarish samaradorligini oshirish bilan birga, ularning bozor tebranishlariga moslashuvchanligini ham kuchaytiradi. Muhokama natijalariga ko'ra, innovatsiyalar iqtisodiy barqarorlikning faqat qo'shimcha omili emas, balki uning uzoq muddatli asosiy drayverlaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, raqamli texnologiyalarni joriy etgan korxonalar resurslardan foydalanish samaradorligini oshirib, operatsion xarajatlarni optimallashtirish orqali barqaror moliyaviy natijalarga erishmoqda.

Beshinchidan, taklif etilgan integrallashgan iqtisodiy barqarorlik modeli muhokama jarayonida nazariy va amaliy jihatdan baholandi. Modelning ustun jihati shundaki, u xorijiy tajribada qo'llanilayotgan ko'p omilli yondashuvlarni soddalashtirilgan, biroq mantiqan izchil shaklda ifodalaydi. Shu bilan birga, muhokama natijalari ushbu modeldagi vazn koeffitsiyentlari mamlakatlar va tarmoqlar kesimida farqlanishi mumkinligini ko'rsatadi. Bu esa modelni qo'llashda milliy iqtisodiy sharoit va sohaviy xususiyatlarni hisobga olish zarurligini anglatadi.

Umuman olganda, muhokama natijalari xorijiy tajribada iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash masalasi universal yondashuvga ega emasligini, balki har bir mamlakat va korxona sharoitiga moslashtirilgan tizimli mexanizmlar majmuasiga tayanishini ko'rsatadi. Tadqiqot davomida olingan natijalar iqtisodiy barqarorlikni strategik boshqaruv, moliyaviy muvozanat, institutsional sifat va innovatsion rivojlanishning o'zaro uyg'unligi sifatida talqin qilish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi. Ushbu xulosalar keyingi bosqichda xulosa va amaliy takliflarni shakllantirish uchun mustahkam ilmiy asos bo'lib xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot xorijiy mamlakatlar tajribasi asosida korxonalar faoliyatining iqtisodiy barqarorligini ta'minlash masalasini kompleks yondashuv asosida tahlil qilish imkonini berdi. Tadqiqot jarayonida olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, zamonaviy iqtisodiy sharoitda korxonalar barqarorligi faqat moliyaviy ko'rsatkichlar bilan belgilanmaydi, balki strategik boshqaruv, institutsional muhit, risklarni boshqarish va innovatsion rivojlanishning o'zaro uyg'unligi natijasida shakllanadi.

Xorijiy ilmiy adabiyotlar va amaliy tajriba tahlili shuni tasdiqladiki, rivojlangan mamlakatlarda iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash uzoq muddatli strategik rejalashtirishga asoslanadi. Bunda korxonalar qisqa muddatli moliyaviy natijalardan ko'ra, uzoq muddatli raqobatbardoshlikni ustuvor maqsad sifatida belgilaydi. Ushbu yondashuv korxonalarning bozor tebranishlari va tashqi iqtisodiy xatarlar sharoitida barqaror faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari moliyaviy barqarorlik iqtisodiy barqarorlikning muhim, ammo yagona elementi emasligini ko'rsatdi. Xorijiy tajribada moliyaviy ko'rsatkichlar kompleks baholash modellariga integratsiyalashgan holda qo'llaniladi. Bu esa bankrotlik xavfini kamaytirish, investitsiya qarorlarini optimallashtirish va resurslardan samarali foydalanish imkonini beradi. Shu bilan birga, moliyaviy muvozanat strategik va institutsional omillar bilan mustahkamlanmaganda, uzoq muddatli barqarorlikni to'liq ta'minlab bera olmasligi aniqlandi.

Shuningdek, tadqiqot davomida korporativ boshqaruv sifati va institutsional ishonch iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda muhim omil ekanligi asoslandi. Xorijiy mamlakatlarda shaffof boshqaruv, mustaqil nazorat mexanizmlari va ochiq moliyaviy hisobotlar korxonalar faoliyatining barqarorligini kuchaytirib, tashqi moliyalashtirish manbalariga kirishni osonlashtiradi. Bu esa iqtisodiy barqarorlikni mustahkamlovchi institutsional muhitning hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Innovatsiyalar va raqamli texnologiyalar xorijiy tajribada iqtisodiy barqarorlikning uzoq muddatli drayveri sifatida namoyon bo'ldi. Tadqiqot natijalari innovatsion faoliyat ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, operatsion xarajatlarni optimallashtirish va korxonalarning moslashuvchanligini kuchaytirishini tasdiqlaydi. Shu sababli innovatsiyalar iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda ikkilamchi omil emas, balki strategik ustuvor yo'nalish sifatida qaralishi lozim.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari xorijiy tajribada korxonalar iqtisodiy barqarorligini ta'minlash universal modelga ega emasligini, balki har bir mamlakat va korxona sharoitiga moslashtirilgan tizimli yondashuvni talab qilishini ko'rsatdi. Mazkur xulosa iqtisodiy barqarorlikni ko'p omilli va dinamik kategoriya sifatida talqin qilish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi. Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan xulosalar keyingi ilmiy izlanishlar va amaliy tavsiyalarni shakllantirish uchun metodologik asos bo'lib xizmat qiladi hamda milliy iqtisodiyot sharoitida xorijiy tajribani moslashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Mirziyoyev, Sh. (2025). Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnoma. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti rasmiy veb-sayti. <https://president.uz/oz/lists/view/8834>
2. Altman, E. I. (1968). Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy. *The Journal of Finance*, 23(4), 589–609.
3. Altman, E. I. (2000). Predicting financial distress of companies: Revisiting the Z-score and ZETA® models. *Journal of Banking & Finance*, 25(1), 1–18.
4. Barney, J. (1991). Firm resources and sustained competitive advantage. *Journal of Management*, 17(1), 99–120.
5. European Commission. (2018). Sustainable corporate governance. Brussels: European Union.
6. Freeman, R. E. (1984). *Strategic management: A stakeholder approach*. Boston, MA: Pitman.
7. Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
8. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (1996). *The balanced scorecard: Translating strategy into action*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
9. Kaplan, R. S., & Norton, D. P. (2001). *Strategy-focused organization: How balanced scorecard companies thrive in the new business environment*. Boston, MA: Harvard Business School Press.
10. OECD. (2015). *G20/OECD principles of corporate governance*. Paris: OECD Publishing.
11. OECD. (2020). *Business dynamics and digitalisation*. Paris: OECD Publishing.

12. Porter, M. E. (1980). Competitive strategy: Techniques for analyzing industries and competitors. New York, NY: Free Press.
13. Porter, M. E. (1985). Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance. New York, NY: Free Press.
14. Schumpeter, J. A. (1934). The theory of economic development. Cambridge, MA: Harvard University Press.
15. World Bank. (2019). Firm productivity and economic growth. Washington, DC: World Bank Publications.
16. World Bank. (2020). Global economic prospects. Washington, DC: World Bank.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2026. № 2

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>